

ЗЛАТАРИ КОТОРА У ДОБА САМОСТАЛНОСТИ (1391—1420)

(По подацима из Которског архива)

I

Из тридесетогодишњег периода которске самосталности (1391—1420) сачувани су судско-нотарски списи само из осам година, из 1395—1400. и 1419—20. (књига II и III). Ни тих осам година није потпуно. Поред тога, велики број докумената (половина књ. III) оштећен је влагом; неки су изблиједјели дјелимично, а неки сасвим, тако да се уопште не могу читати. Но, иако ти драгоцени извори нијесу издашни, а осмогодишња обавјештења недовољна и често оскудна, ипак вијести које до нас допиру, последије толико вјекова, прилично освјетљавају живот Которске општине у доба самосталности (доба републике).

Подручје Котора тада је обухватало сва насеља полуострва Врмца, Доброту, Ораховац, Пераст, Морињ, Бијелу, Крушевице, Кртоле и Грбаљ. На челу Управе стајали су: кнез, биран за један мјесец, и три судије, бирани за годину дана. То је била извршна власт. Управљали су по прописима писаног Статута и директивама Малог вијећа, састављеног обично од шест или дванаест чланова, најугледнијих и најутицајнијих племића. У озбиљним приликама и при важнијим одлукама дјествовало је и Вијеће умољених, Тајно вијеће, као савјетодавно тијело, састављено од старијих и искусних грађана, чији се број пео и до 15 чланова. Све њих бирало је Велико вијеће (закондавно тијело) тајним гласањем из редова својих чланова, властеле. То је била скупштина, у коју је ступао сваки властелин са 18 година пунољетства. Котор је тада има овелики број властеле. Велико вијеће засједало је са 80—120 присутних чланова; у XVI вијеку и са 140. Све до тада било је бројно, снажно и утицајно. Доцније је у сталном опадању, броја, угледа и утицаја, тако да је при крају млетачке владавине, која је трајала скоро 400 година (1420—1797), опало на 15—20 чланова, а засједало са свега 8—14 присутних.¹

¹ Др Илија Синдик, *Комунално уређење Котора*, САН, Београд 1950; Р. Ковијанић, *Которски кнежеви у доба самосталности (1391—1420)*, Историјски записи XIII, св. 1—2, Цетиње 1957, стр. 143—64; Исти: *Изумирање которске властеле*, Истор. записи, св. 1—2, (1956), 330—2.

Которски занати били су многобројни. Цвјетали су у XIV и XV вијеку, изузев доба которске самосталности, када су били у застоју и осјетном опадању, усљед насталих тешких прилика.

Из которских писаних споменика од 1326—37. године (списи од 1338—1394. нијесу сачувани) види се да су домаћи занати били у пуном расцвету. То је доба највећег привредног размаха и успона средњовјековног Котора, који је био први град Зете послје Скадра. Тиме је условљен и његов повољан културни развој и уздизање. За све вријеме Немањића владавине (1186—1371), током непуних 200 година, Котор је био најкултурнији град средњовјековне српске државе, њена главна трговачка лука, окренута ка западним земљама. Он је тада имао своју градску средњу школу, латинско-граматикалну, нижу гимназију свога времена, која је, као данашња осмољетка (само са знатно ужим програмом), обједињавала основну и нижу средњу наставу, и која ће у XV и XVI вијеку радити као виша средња школа, граматикално-реторска (пуна гимназија свога времена). У том времену град је имао и развијену сликарску школу грчких мајстора; знамениту грађевинску школу, на челу са Витом Которанином, градитељем Високих Дечана, и Обрадом Десиславиним, градитељем-руководиоцем познатог сребрног олтару у цркви св. Николе у Барију, поклону краља Милутина. Имао је и писана дјела књижевног стваралаштва.²

Которски главни занати прве половине XIV вијека били су: клесарско-вајарски (зидарски), бродоградитељски и дрво-дјелски уопште (столарски, бачварски, градитељски), златарски, ковачки, обућарски, кројачки, кожарски и други. Три су била нарочито развијена: златарски, каменорезачки и обућарски. Помиње се око 30 клесарских мајстора у вријеме зидања Дечана (1327—35). Од њих је Вита образовао своју дечанску екипу, у којој је, поред Которана, било Барана, Дубровчана и Задрана који су већ радили у Котору. Повео их је на Дечанску Бистрицу, да подижу велељепну задужбину краља Стефана Дечанског, свакако по препоруци Томе Павла Томина Драга, утицајног државника Дечанског, који је живио и умро на двору Дечанског; он је, као насљедник-ктитор цркве св. Марије на Гурдићу, десет година раније, довео фра Виту за опата те цркве. Вита се тим радије одазвао што су которски свештеници његове вјероисповијести били тада искључени папском булом из римокатоличке цркве. Приморски мајстори одазвали су се исто тако радо, добијали су добру надницу за дуже вријеме запослења, јер су се Немањића задужбине подизале без застоја и

² Р. Ковијанић — И. Стјепчевић, *Културни живот старог Котора*, I, Цетиње, 1957; Исти: *Књижевни рад у Боки у средњем вијеку*, Стварање, IX—1, Цетиње 1954, стр. 64—70; Р. Ковијанић, *Књижевност Котора*, Которска секција Друштва историчара Црне Горе 1948—68. (споменица), Котор 1970, стр. 93—131.

прекида, за неколико година, док су се многе цркве у приморју зидале по неколико деценија. Неки мајстори из Витине екипе радили су, нема сумње, и на Душановом Арханђелу призренском, јер је Душан, враћајући се са оцем и Николом Бућом са Велбужда (1330) посјетио дечанску грађевину, видио Витино дјело, и после ње очеве смрти наставио подизање Дечана. Украсио их је знаменитим фрескама, на којима су радили и которски мајстори-сликари.³

У том кратком времену од дванаест година (1326—37) јављају се 33 мајстора обућара, међу којима је и један опанчар (оренџар). Помиње се и 16 обућарских ученика, од којих се доцније двојица јављају као мајстори. Учили су занат и служили мајстора обично по 8—10 година, одрасли најмање по 4, најмлађи и по 15 година. Тако, из поменутог дванаестогодишњег раздобља познато нам је данас 47 которских обућара, мајстори и ученика. Имали су и своју цеховску братовштину (*fraternitas calegariogum*), са гасталдом на челу. Вјероватно, постојала је тада и братовштина златара, као и у Дубровнику, гдје, према дубровачким изворима, није било више златара него у Котору. Сачуван је статут религиозне братовштине св. Духа у Котору, основане 1350. Сачувани су и неки стари спискови те братовштине са именима чланова, гдје се помињу многе занатлије.⁴

Которска златарска школа средњег вијека била је, неоспорно, чувена у нашем народу. Током 12 година (1326—37), за владавине Дечанског и првих година владавине Душанове, помиње се преко 50 златара — 23 мајстора, 4 помоћника, 24 ученика. Било их је и више. Извјестан број остаће непознат, јер сви златарски послови нијесу захтијевали судско озваничење и нотарску признаницу или уговор, да би имена свих златара ушла у судско-нотарску књигу, званичну књигу Управе.

То је било златно доба которског златарства. Услови за његов развој на високом ступњу били су врло повољни. Из свих рудника средњовјековне Србије, који су тада били чувени, сливале су се у Котор велике количине олова и бакра, сребра и злата; злато највише из Новог Брда; сребро из Брскова, Трепче, Јањева, Трговишта (Раса), Рудника, Мајдана и Сухог грла код Пећи. Которани су тамо имали своје насељенике и повјеренике. Путеви су били обезбијеђени. Каравани су се кретали слободно; такође и приватници-трговци. Отимачина се строго кажњавала, а плијен враћан власнику. Биле су двије главне караванске ар-

³ Р. Ковијанић, *Вита Которанин неимар Дечана*, Нолит, Београд 1962; Исти: *Ко су Обрад Которанин и фра Вита*, Историјски записи, XIX—1, Титоград 1962, стр. 103—14; Исти: *Фра Вита Рањина (de Ranepa) а не Равенјанин (de Raepna)*, Прилози за књижевност, историју, језик и фолклор, XXVII, св. 1—2, Београд 1962, стр. 38—48.

⁴ Р. Ковијанић, *Которски обућари прве половине XIV вијека*, Гласник Етнографског музеја на Цетињу, II (1962), 57—67; Милош Милошевић, *Ератовштина св. Духа у Котору и њени чланови поморци (XIV—XVI столеће)*, Годишњак Поморског музеја у Котору, XI (1963).

терије које су водиле од српских рудника ка Котору. Једна од Брскова, преко Оногошта и Рисна, до појишта на Шкурди; друга од Новог Брда, Трепче и Јањева, односно Рудника, Брвеника и Трговишта (Рашке), преко Пећи, Плава, Подгорице, Врела угањских и Мирца, или преко Призрена, Дања и Скадра, односно Светог Николе на Бојани, Улциња, Бара, Будве и Тројице, до појишта на Гурдићу. Дуги каравани, спровођени стражом на челу с капетаном, 100—300 коња, натоварених трговачком робом, закупљеном или у размјену, кретали су се у једном и другом смјеру.

Довољне количине сребра и злата за домаћу израду задржаване су у Котору, а знатне количине, поред великих количина олова и бакра, текле су кроз Котор за Венецију, Фиренцу, Анкону, Милано, Бари и неке друге градове Италије. То је условљавало и которску бродоградњу. Само у три пута, Никола Бућа је купио 600.000 фунти бакра из Брскова (око 200.000 kg) за 24.000 перпера (ондашња вриједност 2.400 добрих волова). Његов брат Михаило продао је једном злата за 400 перпера (вриједност 40 волова). Њихов стриц Трифун, државник и дипломата краља Милутина и Дечанског, правио је промет рудног блага из Србије већи него његови синовци. Тако је постао најбогатији Которанин свога времена и један од најбогатијих грађана Србије. Имао је толико кућа у Котору, многобројне винограде и посједе у околини. Изгледа, имао је и закупљена рудна окна у неким рудницима. Један Которанин закопао је у земљу злато које је донио из Србије; други је продао злата за 110 златних фиорина. „Бијело“ сребро продавано је тада у Котору по 12 перпера једна фунта, а сребро са примјесом злата неколико перпера више. За десет година продато је у Котору 1.200 фунти сребра (око 400 kg), за које се могло купити 1.500 волова или скоро толико товарних коња, или сазидати три палате у Котору. То је само оно сребро које је забиљежено у уговорима склопљеним пред судом; а колико је тек било онога што је купљено из руке у руку, за готов новац или размјену, без писаних овјерених признаница. Кад је умро краљ Милутин, једном Которанину била је послата у бисазима већа количина сребра, у вриједности 40 коња на тржишту. Не би се за то знало — као ни за друге многобројне пошилике, закупе и размјене — да сребро није било заплијењено на путу.

У которским писаним споменицима често се помиње злато које се давало у мираз скоро свакој жени, од богате властелинке до сиромашне слушкиње, по 20—500 асагија (100 грама до 2,5 kg); још више се помињу златни, сребрни и позлаћени накити и украси, нарочито прстење, наушнице, појасеви, огрлице, дугмад за одијела итд. Много се помиње и сребрно посуђе, а нарочито сребрне црквене утвари (крстови, кадионице и путири).

Неки которски златари куповали су сребро и злато и непосредно у Србији, камо су одлазили, на рудна тржишта. Уг-

лавном, златарски материјал набављали су од которских трговаца рудним благом, понавјише од оних који су били на српском двору, односно стајали у вези с двором, као што су били: Трифун, Никола и Михаило Бућа, Павле Томин и Тома Павла Томина Драго, Грубо Пасквалић, Тома и Петар Бугон, Петар и Фрањо Савин и др.

Међу которским златарима било је правих умјетника. Код неких од њих радили су и усавршавали се и неки златари из Венеције, гдје су тада биле чувене златарске радионице. Међу златарима је било и богатих, који су имали своје куће, винограде, и земље. Радили су и изван Котора. Радоје златар — да наведемо само један примјер — уложио је за два путовања у Србију за набавку сребра, злата и воска 1.325 перпера (рачунајући данас у вриједности волова или кућа скоро 10,000.000 старих динара). Пословао је са Трифуном Бућом и Томом Павла Томина Драгом, који су живјели на српском двору. Неки су пословали са италијанским трговцима. У вријеме поменутог дванаестогодишњег периода (1326—37), которске златарске радионице биле су врло продуктивне. О златарима овог раздобља, о њиховим радионицама, израђевинама и ученицима писали смо посебно.⁵

Которско златарство цвјетало је и средином XIV вијека, све до пораза на Марици и смрти цара Уроша (1371), као и за владавине босанског краља Твртка I (1385—91). Онда је у знатном застоју и опадању, усљед тешких прилика које су настале, нарочито усљед великих поремећаја у трговачком копненом саобраћају.

Поново се стало уздизати у доба млетачке владавине (1420—1797). Чим су се прилике у разбијеној Србији почеле унеколико сређивати, настале су и повољније прилике за которске златаре. Послије смрти Балше III (1421), Зета је опет у саставу Србије. Њом управља деспотов намјесник, с којим Которани одржавају везе. Канцелар деспота Стефана Лазаревића и Ђурђа Бранковића био је Которанин, Никола Архилупус (пок. 1446), Мировним уговором између Србије и Млетачке Републике у Светом Срђу на Бојани (1423), у Дривасту и Вучитрну (1426) и Смедереву (1435), уз учешће Луке Паутинова Которанина, створени су и повољнији услови за копнену трговину Которана. Каравански путеви поново су прорадили, иако не тако живо и безбједно као раније. Узурпирани извори сребра и злата, олова и бакра стали су поново да теку ка Котору. Оживљавају которске златарске радионице. Придолазе златари из Дубровника и Бара.

Тридесетих и четрдесетих година XV вијека, уколико се може дознати из архивских списа, у Котору је радило 25 златарских радионица; односно, радило је најмање 25 мајстора-

⁵ Которски златари прве половине XIV вијека, Гласник Етнографског музеја на Цетињу, I (1961), 23—42.

-златара (јер се сви не помињу), од којих су два Баранина, три Дубровчанина и један Швајцарац. Израђивали су многе црквене утвари, крстове, кадионице, путире и олтарске пале; од профаних предмета највише сребрне појасеве. Радили су и изван Котора. Уз мајсторе раде и њихови помоћници и ученици, чији број није мали. Међу мајсторима нарочито се истичу: Марин Адамов и Јохан из Базела, Андрија Изат, који ради и за Јелену Сандаљеву, кћерку кнеза Лазара, и Трифун Палма, који је у Москви радио сребрно и златно посуђе за руски двор. О њима смо писали посебно.⁶

Током поменутих осам година (1395—1400. и 1419—20), у доба самосталности, у Котору се јавља 16 златара-мајстора и 3 ученика. У том раздобљу било их је свакако више, али и то је завидан број. Вијести о њима су оскудне. Не говори се о њиховим радионицама, осим о пријему тројице ученика, који су остајали код мајстора по 8 година учећи занат. Нема помена ни о израђевинама појединих мајстора, као прије и послје овог периода. Више се говори о њиховој имовини, домаћим приликама и грађанском пословању. Но, иако су извори у том погледу неиздашни, подаци које пружају бацају доста свјетлости на живот онога времена и доводе до извјесних поузданих закључака.

У вријеме которске самосталности домаћи занати су у застоју и опадању; једино, ковачни занат је у осјетном порасту. Томе свему узроци су бројни. Прилике су биле тешке; настали су велики немири; ратни догађаји ређали су се један за другим. Живјело се у великој неизвјесности и страховоњу од турске поплаве. Продор Турака био је дубок и снажан; опасност се стално приближавала. Пораз на Косову (1389), пад Скадра (1393), опсада Котора од стране Радича Црнојевића, одметника Балшића (1395), продор Турака у Босну (1398) — били су то крупни догађаји који су носили велику неизвјесност и стрепњу. Котор је био принуђен да плаћа трибут Балшићима и Радичу Црнојевићу, затим Сандаљу Хранићу, да би очувао своју самосталност и материјалне тековине. У првим деценијама XV вијека био је принуђен да неколико пута затражи покровитељство Млетачке Републике, готов да прими млетачку власт, да би се сачувао од турске најезде и пустошења.

Управо зато, наоружање је било неопходно, а потреба за њим све већа и већа. То је условило нагли пораст которског ковачког заната. Котор постаје огромна и значајна ковачница оружја. Израђује се у великим количинама убојно и заштитно оружје: мачеви, ножеви, копља и стријеле, оклопи, штитови и

⁶ О мајсторима сребрне пале которске катедрале (Јохан из Базела и Марин Адамов), Старине Црне Горе III—IV (1965—6), Цетиње, 1968, стр. 77—84; Андрија Изат которски златар XV века, Зборник Музеја примењене уметности у Београду, 12 (1968), 67—75; Трифун Которанин, московски златар, Гласник Етнографског музеја на Цетињу, IV (1964), 291—304.

шлемови. Током педесет година, 1395—1445, помиње се скоро 100 ковача, не рачунајући њихове бројне ученике, који су учили занат просјечно по 8 година. Били су то све наши домаћи људи, са класичним старословенским именима, као и све друге занатлије. У својим грозничавим припремама за отпор и својим оружаним борбама са непријатељем завојевачем, Зећани су били окренути ка которским ковачницама оружја. Которски ковачи оружја излазе на глас и уважавање. На челу њиховом стојао је Новак ковач (мачар), савременик Краљевића Марка и косовских јунака, а затим његов син Марко Новаков, мачар, који је у великим количинама испоручивао мачеве борбеној Зећи (само једанпут 500 комада). Тако је још више прославио име свога оца, које ће дуго остати у сјећању народа, пренијети се у традицију и у историјску легенду, изражену у двије врло популарне, снажне и умјетнички обликоване пјесме о Краљевићу Марку и његовом мачу који му је сковао Новак ковач. То су: *Марко Краљевић познаје очинчу сабљу* и *Марко Краљевић и Муса кесеџија* (Вук, I, 56, 66). Уз име нашег великог и чудног јунака, име „најбољег“ ковача мачева прошло је широм Европе.⁷

Балканске саобраћајне артерије биле су испрекидане, застављене, угрожене и за веће даљине пресахле. Пресахло је било сребро, злато и олово, које је прије тога у знатним количинама стизало из богатих српских рудника у Котор, јер су двије поменуте велике караванске артерије Србија — Котор биле јако угрожене и застављене. Сребро и злато тим путевима није стизало Которанима и которским златарима. Оно што су имали више су штедјели, чували и скривали. То не значи да златари нијесу радили свој посао, али радили су много мање него раније, принуђени да се окрећу и другим изворима живота. Изгледа, поруцбина је било мало. Неизвјесност није дозвољавала чекања и дуговања. Оно што се израђивало, претпостављамо да се продавало за готов новац или размјену, тако да то није ишло преко уговора и признаница које траже судску потврду. Которске занатлије увијек су рачунали и са приходима од својих пољопривредних добара и са станарином од својих кућа. Зато се у изворима овог периода, кад су златарски послови у застоју или опадању, говори углавном о имовини златара, њиховим кућама, земљи и виноградама.

Послије овог подужег увода, потребног за познавање прилика, времена и услова, у вези са стањем занатства у доба которске самосталности, прелазимо на насловну тему — упознавање појединих мајстора-златара.

⁷ Р. Ковијанић, *Новак ковач*, Народно стваралаштво, април 1962, Београд, стр. 81—90; Р. Ковијанић — И. Стјепчевић, *Которски ковачи XIV вијека*, Историјски записи, XII, св. 1—2, 1956, 127—32.

II

1. — Тихоје Косица (Tichoye Cosiza) јавља се 1396—8. године. Држао је у закуп једну кућу у предјелу цркве св. Луке, у рејону златара и ковача, у којој је, по свој прилици, држао своју радионицу. Помиње се његова жена Агнета, која му је донијела у мираз виноград у Ластви и три дионице (карубе) земље у Грбљу. Имали су удату кћер Раду. Послије пада Котора под млетачку власт, помињу се и два њихова сина, Марин Тихојев, управитељ колегијалне цркве св. Марије на ријеци, и Никола Тихојев, златар (Nicolaus de Tichoe, aurifex), и стакнути мајстор свога времена (пок. 1445), који је, поред црквених утвари и разне сребрарије, ковао которски сребрни новац (1436), заједно са златаром Андријом Изатом.

Архивски извори не уводе нас у радионицу мајстора Тихоја. Обавјештавају нас о миразној имовини његове жене и њеној свечаној ношњи, а само унеколико и о његовом обичном грађанском пословању, што све, ипак, доприноси познавању живота занатлија старог Котора. Понајважнији је докуменат у којему се говори: да је Косица имао своју гробницу са надгробном плочом у цркви доминиканског манастира св. Николе на ријеци Шкурди, изнад Црногорског пазара, задужбини Николе Буће, Душанова протовестијара (саграђене 1344). То наводи на претпоставку да је Косица дао манастиру неки прилог, и да је, можда, за тај манастир радио и неке црквене утвари. Свакако, ту је он сахрањен и са својом женом. Још за живота, они су своје зету и кћерки дали право сахране у ту гробницу, која није очувана. Манастир је порушен пред нападом Турака 1537. Пренесен је и саграђен у граду (1545). На темеље старог манастира наишло се послје другог свјетског рата, послје 400 година, при подизању електране.

Тихоје Косица, златар из Котора, обновио је код суда, 21. новембра 1397, миразни уговор са својом женом Агнетом (cum dicta Agnete, uxore mea, in dotem et dotis nomine). Њена миразна имовина била је: виноград у Ластви, од 20 квадрањола, и три карата (карубе) земље у Грбљу, са стране цркве св. Теодора, у ждријебу Полинарија (in Gerbli caratos tres in srebro illorum de Pollinario, a latere ecclesie sancti Theodori); осим тога, 250 перпера, четири пара златних наушница, појас од сребра тежак либру и по (paria quatuor cercelorum auri... item zenturam unam argenti ponderis unius libre cum dimidia) и разне ткањине, неке украшене чипкама (et par unum de drapis zeloni. Et par unum de drapis de Miselo fornitis cum frixiis, item gonellas duas stametti). Тихоје је поново потврдио да је од Агнете све то примио (II: 490).^{7а}

^{7а} Докуменат користио Иво Стјепчевић, *Котор и Грбаљ*, Сплит 1941, стр. 22. нап. 73.

Кнез, судије и Мало вијеће потврдили су, 19. јуна 1396, Богу Милошеву, грађанину и становнику Котора, зету Косице златара (*Bogo Milosii, civi et habitatori Cathari, genero Cosize aurificis*), да је од Которске општине добио на поклон као награду четири карубе земље у Грбљу (II: 316).^{7b}

Тихоје звани Косица (*Tichoie dicto Cosiza*) и његова жена Агнета дали су завазда, 3. новембра 1397, Богу Милошеву, своје зету, својој кћерки Ради и њиховим потомцима своју гробницу са надгробном плочом у цркви св. Николе на ријеци (Шкурди) манастира доминиканаца (*unum nostrum tumulum sive sepulcrum cum placha intus ecclesiam sancti Nicholai de flumine, videlicet loci fratrum predicatum, quod perpetualiter sit ipsorum et eorum heredul*). — Истога дана, Бого Милошев, са својом женом Радом, дао је своје тасту Тихоју комад земље у Ластви, испод куће Тихоја, а изнад своје куће, на којему је винова одрина; простире се од угла Божје куће до пута који води ка Тихојевом складишту (*illam modicum terre positam in Lastova sub domo predicti Tichoie et super domum mei Bogi, ubi est pergula videlicet udrinas de alba longa, incipiendo ab angulo domus nostre Bogo et Rade, usque ad viam per quam itur ad albergum Tichoie*). Тешко је вјеровати да је Тихоје имао гостионицу у Ластви (коју је неко водио у закуп), зато смо ријеч *albergo* превели да је складиште (II: 481, 481).

На основу наведених података може се закључити: да је Рада донијела Богу у мираз дио мајчине миразне имовине у Ластви, као и једну карубу земље у Грбљу.

Павле Бућа и Михаило Пелегрини били су изабрани, 1. јуна 1398, од стране Тихоја Косице и Бога Милошева, његовог зета, за арбитре да им подијеле један карат земље у Грбљу, у Долцу (*in Dolecho*), у ждријебу породице Аполинарио (*Pullnario!*), поред цркве св. Теодора. Требало је ту карубу, једну од три које је „жена Тихојева добила од оца“, подијелити попола између Тихоја и Бога. Подјелу коју су арбитри извршили потврдила је Управа града, Павле Георгијев из Задра, кнез, Лука Драго, Јуније Мекса и Василије Налов, судије (II: 20).

Двије године раније, 22. октобра 1396, Тихоје Косица, златар, грађанин и становник Котора (*ego Tichoie Cosiza aurifex, civis et habitator Cathari*), извршио је упис у нотарску књигу о неком поклону, али докуменат није у цјелини сачуван (II: 371).

Никола Лампров, управитељ цркве св. Луке, дао је у трајни закуп, 21. маја 1398, Тихоју Косици, златару, и његовим насљедницима кућу поменутог цркве, у којој је стан Тихоја (*in quo nunc est domus dicti Tichoie*), поред куће покојног Симка Мексе. Имао је да плаћа 3 перпера годишње станарине, на Лучиндан (II: 538).

^{7b} Исто, стр. 28, нап. 106.

Трифун Утиков из Котора дао је завазда, 31. маја 1398, Новаку мачару из града и његовим потомцима и наслѣдницима (Novacho spadano de dicta civitate pro se et suis heredibus et successoribus) земљиште за млин у Левањи (под Тројицом). Оно се протеже од зида, испод млина пок. Михаила Буће (sub molendino quondam ser Micho Buchie), брата протовестијара Николе. Према овом уговору, Новак је имао да на том земљишту подигне млин до Лучина-дне, и да намјести млинара којег ће плаћати од прихода млина. Од остатка прихода Новаку је имала припасти половина за изградњу млина, а друга половина да буде заједничка све док Новак намири трошкове око подизања млина; послѣје тога, Новак и Трифун су имали да дијеле приход на равне дјелове. Учињене трошкове око подизања млина имали су да процијене Павле Бућов Бућа и Тихоје Косица (II: 548).

Из ово неколико докумената, из свега три године, не можемо дознати какав је мајстор био Тихоје и које су врсте биле његове израђевине; али се са поуздањем може тврдити да је био угледан грађанин Котора. О томе свједоче нарочито двије чињенице. Павле Бућов Бућа и Михаило Николин Пелегрин, врло истакнути властелини свога времена, били су његови арбитри (arbitres arbitratores et amicabile compositores) у једној подјели земље између њега и његове кћерке и зета. Павле је био праунук Трифуну Буће, знаменитог привредника, државника и дипломате краља Милутина, Дечанског и Душана, најугледнији и најутицајнији которски грађанин свога времена. Био је више пута изабран за судију и неколико пута за кнеза мале которске републике, само за један мјесец, као и други из редова најугледнијих племића. Михаило Пелегрин био је више пута аудитор и судија, неколико пута кнез, и два пута изасланик Котора у Млетке, заједно с Павлом Бућом.⁸

Најугледнији которски ковач тога времена, гасталд религиозне братовштине св. Духа, Новак мачар, тражио је (или дао пристанак) да процјенитељи његових трошкова око подизања млина буду Павле Бућа и Тихоје Косица. То је онај славни Новак ковач опјеван у народним пјесмама.⁹

2. — Руско Даброњин, Пераштанин, грађанин и становник Котора (Ruscho aurifex filius quondam Dabrogne de Perasto, civis et habitator Cathari), јавља се 1396—8. и 1419—20. О њему има нешто више података. О његовој радионици може се сазнати само толико да је (1419) примио Живка Павловића из Зете, да код њега учи занат осам година. Више има података о његовој породици, имању и пословању. Био је ожењен Домушом, кћерком свештеника Ивана Смалоте (и свештеници римокатоличке вјероисповијести могли су се тада женити; помињу се и ванбрачна дјеца свештеника). Жена му је

⁸ Наведено: *Которски кнежеви у доба самосталности*.

⁹ *Новак ковач*, нав. рад.

донијела у мираз велики виноград у Кавчу. Имали су сина Михаила, који се помиње 1421. Имали су двије куће у Котору, у близини цркве св. Луке, обје са pročељем на улици. Једна је била поред куће Стојка обућара, према кући Милина златара. Друга, у којој је становао, била је између куће Радгоста рибара и куће Ивана Петра Николина Буће, који је био протовестијар српских владара, као што су били његов дјед и отац.

Руско (Русин) златар, грађанин и становник Котора, поклонио је, 10. јула 1396, Грубу Палташићу, два дијела земље за пашу (*illas duas partes tereni pascinati*). Око те земље, негдје раније, водио се спор између њих, који су ријешили њихови арбитраи, Никша Трифунов Бакса и Грубојица Пима. Докуменат су озваничили Никола Болица, судија, и Трифун Михаилов Бућа, аудитор (II: 330).

Руско златар, син Даброње из Пераста, обавезао се Гиму Гиманои, 1. марта 1397, да му намири штету ако би је имао као његов јемац. За већу сигурност, Руско му је заложии своју кућу у Котору, која је спојена с кућом Ивана Петра Николина Буће, а раније припадала Петру Савову (*sibi do et assigno in pignore domum meam, que est coniuncta cum domo Johannis quondam Petri domini Nicholai de Buchia, qua olim fuit Petri de Sabe*). Радило се о винограду који је Руско имао да прода Марину Вракјену. То је био мизазни виноград његове жене, чије је одобрење било обавезно. — Сјутрадан, Домуша, кћерка пок. свештеника Ивана Смалоте (*ego Domussa filia quondam presbiteri Johannis de Smalota*), дала је у мираз своме мужу Руску, сину „Доброгне“ (*Ruscho aurifficho filio qu. Dobrogne de Perasto*), свој виноград у Кавчу наслијеђен од родитеља (*unam peciam terre vinealis positam in Cavez*), који се налази изнад пута, са стране винограда Лауренција Буће, испод винограда Марина Вракјена, процијењен 150 перпера, затим двије тунике од доброг вуненог конца, четири пара сребрних наушница, позлаћених. „Мајстор“ Руско дао је потврду да је све то примио у мираз од своје жене. — Други дан (3. марта), златар Руско, син „Даброње“ из Пераста, грађанин и становник Котора, продао је Мартину Вракјену, за 150 перпера, свој виноград у Кавчу који је добио у мираз. Гимо Гиманои (пошто је претходно добио гаранцију) јемчио је Вракјену за Руску. Гимова жена Добре и син Јуније били су присутни при склапању овог купопродајног уговора. Продаја је оглашена од стране општинског огласивача Сисоја у три узастопне недјеље на јавним мјестима града. — Истога дана, Мароје Вракјен заложии је златару Руску Даброњину два сребрна појаса, тешка четири фунте и пет унчи, два појаса (?) укршаена бисером са природним златом, тешка шест унчи и једну асагију (*do in pignore duas cinturas argenti, ponderis librarum quatuor et onciarum V, et duas zolas margaritarum cum russetis auri ponderis unciarum sex et sagiarum quinque*). То је за-

ложено за 129 перпера которских, које је Вракјен остао дужан за купљени виноград (II: 410, 410, 411, 411—2).

Кнез Павле Георгијев Задранин и судије, Марин Прумути, Јуније Мекса и Василије Нала Сергијева саслушали су, 28. јануара 1398, Марина Вракјена, који је у име Добре удове Гима Гиманои тражио да њени синови Тодор и Ђорђе подмире дио њезиног мираза од куће у Котору у којој пребива Руско златар. Кућа се налазила покрај куће Ивана Петра Николина Буће и хоспитала св. Духа, изнад улице (*in domo una. . . prope domum ser Johannis quondam Petri domini Nicholai de Buchia et prope domum ospitalis sancti Spiritus et super viam publicam in qua manet Ruscho aurifex*). Из ранијих докумената се сазнаје да је та кућа била у близини цркве св. Луке (II: 79).

Никола Лампров, управитељ цркве св. Луке, дао је у трајни закуп Богдану Милославићу из Подгорице, которском кројачу, и његовим насљедницима једно земљиште поменуте цркве, у њеној близини. Граничило се с једне стране кућом Руска златара, а с друге кућом златара Милина (*ab uno latere confinat cum domo Ruschi aurificis at ab alio latere cum domo Millini aurificis*), изнад улице. Плаћао је годишње по два перпера о Илинудне. — Истога дана, Богуша удова Марина Вјеконића из Котора уступила је Богдану Милославићу из Подгорице сву грађу, греде и дрвене даске са започетом грађевином (*totum laborerium tingularum et legnaminis cum toto edificio facto*) што се налази на земљишту које је њеном мужу, а послѣје њој, дао Никола Лампров, управитељ цркве св. Луке, што се види из нотарске исправе. Земљиште се налазило у предјелу поменуте цркве, покрај куће Руска златара и куће Милина златара, изнад улице. Докуменат су овјерили Матија Палма, судија, и Мароје Паков, аудитор (II: 527, 528).

Јуније и Ђорђе синови Гима Гиманои остали су дужни, 28. априла 1398, Пиетру Инђенерио из Венеције, трговцу у Котору, 70 перпера, да га подмире за два мјесеца. Заложили су му свој дио куће у којој станује Руско златар, покрај куће Радогоста рибара (*in domo qua habitat Ruscho aurifex, juxta domum Radegosti piscatoris*), а граничи се кућом Ивана Петра Николина Буће (II: 532).

Радослава жена Микца из Близikuћа, настањена у Котору, примила је од Драге удове Стојка Милтиновића 25 перпера которских које је Стојко био позајмио, што се види из нотарске исправе коју је писао Никола Спинели (*Spinelli*) де Ариано, 4. априла 1392. За тај дуг Стојко је био заложиио половину куће која се налази у предјелу цркве св. Луке, са стране куће Руска златара (II: 571).

Дон Никола Лампров, управитељ цркве св. Луке, дао је у трајни закуп, 6. новембра 1398, Драги, удови Стојка обућара једно црквено земљиште у предјелу поменуте цркве, које се граничи кућом Богуна властака из Тивта и кућом Руска злата-

pa (coninat cum domo Rogun vlastach de Cerniplat et cum domo Ruschi aurificis), изнад улице. Докуменат су овјерили Јуније Мекса, судија, и Драгоје Марков, Драго, аудитор (II: 611).

Ивко Ђонов Павловић из Зете, становник Котора (Givchus filius Joni Paulović de Genta, habitator Cathari), по одобрењу свога оца, обавезао се, 29. октобра 1419, да стоји код златара Руска осам година, да му служи и да га слуша у свим пословима (promisit et se obligavit stare cum Rusco aurifice annos VIII proxime ventures et sibi servire et obbedire in omnibus rebus). Руско се обавезао да Ивка храни и одијева, а након уговоренога рока, кад изучи занат, да му да који било златарски алат (promisit sibi dare de quolibet ferramento aurificum), према обичају (III: 304).

Један докуменат из 1418. године, који се помиње 1421, није сачуван. У истом документу помиње се Руско златар са сином. Добрушко Дапковић, которски ковач, примио је, 26. септембра 1421, од Руска златара и његовог сина Михне (a Rusco aurifice et filio suo Michina) 70 перпера, на име дуга од 195 перпера, на колико гласи признаница коју је писао нотар 4. новембра 1418. (III: 520).

3. — Милин Которанин (Millin aurifex de Catharo) помиње се — као што смо видјели — са Руском златаром на два мјеста; односно, помиње се његова кућа у Котору, у сусједству мајстора Руска. Више о њему у сачуваним списима овог периода (1396—1400. и 1419—20) нема помена (II: 527, 528).

4. — Адам Которанин (Adam aurifex civis et habitator Catari) јавља се само три-четири пута у неколико посљедњих година XIV вијека, а 1419. као покојни. Он је оснивач златарске радионице Адамовића — његов син и два унука били су златари. Имао је посјед у Фашама (Ластва) и виноград у Ангошима, (Вериге), кућу на Крепису (узбрдни дио града Котора) и удио у кући Радоја кројача, која се налазила близу цркве св. Марије Магдалене, у горњем дијелу града, код цркве св. Ане, близу куће Ђура ковача и куће свештеника Николе Клисана. Ту му је, изгледа, била радионица. У неколико сачуваних докумената, из неколике године, нема података о његовом занатском пословању.

Окат Бућа дао је дозволу 2. октобра 1396, да Адам златар (Addam aurifex) може скупљати и користити воду за свој виноград који се налази у Ангошима, како од једног извора до свога винограда (possit et volleat conducere aquas vinee sue, posite in contracta Angusse, tam ab uno capito quam ab allio dicte sue vinee), тако и са Окатова винограда. На челу документа, са стране, пише: „Pro Adam aurificho“ (II: 360).

Адам златар (ego Adam aurifex de Catharo) даровао је, 31. маја 1398, Стојни удови Радуја кројача сва своја права која има у кући Радуја. Кућа се налазила поред цркве св. Марије Мар-

далене, изнад улице, покрај куће Ђура ковача (Giuri covace) и куће Николе Клисана. Докуменат су озваничили Лука Драго судија, и Лампро Болица, аудитор (II: 545).

Медоје Пулчелић и Радица жена Радослава Слијеповића (Sliebovich), извршиоци тестаментa Станиславе удове Мароја Огара, дали су, 11. јануара 1399, Мирки кћерки Милоша Ратковића из Котора, дојиљи (nutrize) у породици Михаила Пелегрине, кућу покојне Станиславе на Крепису, изнад куће Адама златара (Adami auriffichum), покрај куће Рада Облепића, спојену са кућом Ђурка носача (cum domo Ğiurech bastaxii). Имала је да плаћа осам гроша годишње станарине (II: 634).

Адам златар се одрекао, 1. септембра 1399, у корист свештеника Русина, управитеља цркве св. Марије на ријеци (Шкурди), малог комада земље у Фашама, поред свога посједа, за који га је био тужио дон Андрија Крезман (II: 656).

5. — **Марин Адамов** (magister Marinus de Adamo, aurifex de Cataro), син поменутог златара, јавља се први пут као златар 1419. (Marinus quondam Adami aurifex). Докуменат је много изблиједио, и једва се може прочитати његово име. Не може се знати о чему се ради, осим да су дотични предмет рјешавали судије: Никола Болица, Бућо Трифунов Бућа и Трифун Јаковов Пасквалић, и одређени чланови Малог вијећа: Павле Бућа, Марин Бизанти, Никола Трифунов и Драго (?) Марков Драго (III: 232).

Мајстор Марин често се помиње у которским списима од 1435—45. све до смрти. Прије тога, радио је десет година у Дубровнику (1424—34). Тамо је „лучио сребро од злата“ (1424), радио сребрно посуђе за војводу Сандаља Хранића (1427), израдио сребрну кадионицу позлаћену за самостан на Локруму (1429), а другу за Корчулу (1430); са сином Николом радио је неке црквене утвари за доминикански манастир св. Николе у Котору.¹⁰

Из которских докумената — има их око стотине — сазнајемо доста о његовом животу и златарском пословању. Мајстор Марин Адамовић био је најокретнији и један од најистакнутијих, али и најнепостојанијих которских златара прве половине XV вијека. Имао је два сина златара, Николу и Адама, и кћерку удату за бојадисара Иванка Ђурковића Которанина, настањеног у Дубровнику, доцније у Котору. Мајстор Марин станао је у својој кући од цркве св. Мартина, данас цркве св. Ане, поред куће дубровачког златара Ђуђка Радишића, односно мирне куће његове жене, кћерке которског златара. Ту кућу наслиједио је од оца, свакако и радионицу која је била у њој, као и винограде на Мулу и у Лепетанима. Од жене Франуше, кћерке Милоша Кластаца, добио је добар мираз, а доцније од

¹⁰ Цвито Фисковић, *Дубровачки златари од XIII до XVII стољећа*, Старохрватска просвјета, II—1, Загреб, 1949, стр. 146, 179, 201.

њених родитеља наслиједио је велико имање у Кавчу и куће у Котору. Имао је кућу у Дубровнику и свој једрењак док је тамо био. Немилице је трошио своје имање.

Марин Адамов, заједно с Јоханом из Базела и неким которским мајсторима, израдио је за катедралу св. Трипуна сребропозлаћену палу са свечачким ликовима (током 1437—45), довршену доцније. То је дјело велике умјетничке вриједности. јединствено те врсте у нашој земљи. Тако је мајстор Марин Адамов овјековјечио своје име. Поред тога, израдио је сребрну кадионицу за цркву Богородице ратачке, сребропозлаћени крст за цркву св. Марије на ријечи, сребрни путир за цркву св. Јакоба и Филипа у Котору, сребрну руку и ногу за свечачке кости у цркви св. Крижа; радио је сребрни тањир за Паула Ескула, млетачког трговца у Котору, двије сребрне кутије за Јакоба Гонела, которског благајника, сребрну чашу за Луку Паутинова, четири сребрна појаса и сребрни тањир за Драга Лукина Драга; имао је уговор да изради сребрни путир за цркву св. Марије и Луције на Гурдићу. Имао је још неких поручбина које није извршио. О Марину Адамову писали смо опширније и посебно.¹¹

6. — Радослав Бубан (*Radoslavus Buban aurifex*) помиње се 1396, односно помиње се његов посјед у Ангошима. То је све.

Павле, Окат и Трифун, синови пок. Бућа Буће, дали су, 9. марта 1396, Марину Вракјену виноград и земљу који су били Павла Буће, њиховог дједа; налазио се у предјелу Ангоше (*in contrata Angusse*), а граничио се с горње стране посједом Радослава Бубана, златара (*cum possessione Radoslavi Bubani aurificis*), а с доње стране виноградом Радмила Мирошица и виноградом Богоја Лепчиновића из Пераста. Браћа Буће добили су за виноград 200 перпера которских (II: 286).

7. — Богчин Которанин (*Bogcin aurifex, civis et habitator Cathari*), јавља се посљедњих година XIV вијека. О њему се налази мало података. Имао је кућу у Котору, у којој је становао; другу кућу, поред ње, држао је у закуп. Свакако, у једној од њих била му је и радионица. Имао је виноград и посјед у Фашама, поред винограда Дамјана Болице, которског кнеза, а испод винограда Ива опанчара, односно Радмана ковача.

Добре жена Ива опанчара (*uxor de Givo de orençar*) поклонила је, 2. октобра 1396, Радману Томашеву, ковачу, и његовом брату Радину своје земље и винограде у Фашама, испод винограда Милатка Турнића, а изнад винограда Богчина златара, са чијим се посједом граниче с једне стране (*super vineam Bogcin aurificis et ab uno latere confinat cum possessione dicti Bogcin aurificis*); с друге стране био је помеђаш Дамјан Болица. Уговор о

¹¹ О мајсторима сребрне пале которске катедрале (наведено).

купопродаји озваничили су Марин Нала Сергијева, судија, и Трифун Михаилов Бућа, аудитор (II: 361).

Богчин златар (ego Vccin aurifex, civis et habitator Cathari) поконио је, 22. јануара 1397, обућару Радовану из Подгорице, которском становнику и грађанину, закупну кућу у Котору, поред своје куће у којој станује (*domum meam positam in Catharo iuxta domum meam in qua habito adpresens*). За ту кућу, коју је Милатик Турнић дао Богчину у закуп 1394, Радован је имао да плаћа годишње 16 гроша Турнићу, исто толико колико му је до тада плаћао Богчин. Кућа се налазила изнад улице, поред куће Влаха сина Војихне. На челу документа, са стране, написано је: *Pro Radovan caligario cum Bogcin aurificho*, што потврђује да је ријеч о Богчину а не о „Бочину“, како је нотар погрешно написао у почетку текста (II: 393).

Никола Лампров, управитељ цркве св. Луке, дао је, 12. фебруара 1399, својој слушкињи за њену службу кућу у Котору, спојену са кућом Николe обућара, поред куће Тодора Станкова, изнад пута, а држи је „Божин“ златар (*qua domus habet Vccin aurifex*) и плаћа 16 гроша. За доказ да је кућа његова, свештеник Никола наводи нотарску исправу из 1385, коју је писао Вани Андрусиев. Докуменат су овјерили Марин Прумути, судија, и Мароје Паков, аудитор (II: 653).

Марин Нала Сергијева Грубоња био је кнез априла 1396. и више пута судија. Био је изасланик ка Радичу Црнојевићу (1395), на преговоре, заједно с Николом Болицом и Јаковом Пасквалићем, и понијели му на поклон чохе вриједности 150 дуката и платна у вриједности 52 дуката. Трифун Михаилов Бућа, синовац протовестијара Николе, био је протовестијар цара Уроша. Марин Прумути био је судија 1395—6. Син је Бисте Трифунова Бистетића, сестрића Томе Павла Томина Драга, који је био изасланик к цару Душану у Приштину (1351), заједно с Михаилом Бућом, што се види из Душанове повеље.

8. — Милат из Брскова (*Milaticus de Berscova*) помиње се као покојни 1396. и отац Маруше, удате за которског трговца Стојчина, која му је донијела у мираз виноград у Ангошима.

Маруша кћи покојног Милатка златара из Брскова (*Marussa filia condam Millatici aurificis*) примила је, 10. октобра 1396, од старатеља насљедника пок. Ивка Окуше, Матеја Влодова Баске и Марина Леће, одређених од Управе и Вијећа (*per Regimen et Consillium Cathari*), 100 перпера которских. — Истор дана, Маруша кћи пок. Милатка из Брскова (*de Berscova*), златара, склопила је брачномиразни уговор са Стојчином трговцем из Котора, давши му у мираз свој виноград у Ангошима, ствари и 100 перпера „који важе у Котору“. — Сјутрадан, Матеј Влодов и Марин Лећа, старатељи дјече пок. Ивка Окуше, изјавили су пред судом: да Стојчин, трговац, муж мајке поменуте

дјеце, има право својине на винограде Ивка Окуше у Ангоши-ма (II: 368, 368, 368).

9. — Милче Шишманов из Новог Брда (*Milçe Sismani de Novaberda, aurifex*), грађанин и становник Котора, помиње се 1398—9, а као покојни 1419. Наредне године помиње се као покојни и његов син Симко. Из оскудних докумената дознајемо понешто и о његовој радионици. Према уговору још из 1388, последије десет година, израдио је (1399) за манастир св. Ђорђа у Заливу позлаћени сребрни путир (*unum salicem argenti laboratum et inauratum*), тежак једну либру. — У јануару 1399, код магистра Милка ступио је на изучавање заната Иван Милошев Пророк са Луштице (*ego Milos Proroch de Lustiza recomendo filium meum Ivan magistro Milçe aurificho ... ad sedviedum in arte sua*) за осам година. Мајстор се обавезао да свога ученика храни, одијева, научи свом занату и да му на крају службе да мајсторски алат (*feramento pro arte*), као што и други мајстори дају својим ученицима (*suis discipulis*). — Милко је имао двије куће у Котору. Једна се налазила покрај куће Дамјана Болице, а друга, велика, била је код цркве св. Луке, изнад улице, спојена с кућом Радича Главића; иза ње, у дворишту, имао је и једну малу кућицу.

О мајстору Милку из Новог Брда писали смо у посебном чланку (II, 166, 642),¹² а овдје износимо податке из једног документа који није коришћен у поменутом раду.

Радула удова Марина Симонова склопила је, 16. маја 1420, уговор о браку Лепоја Доброслава, Бубанића из Котора, у присуству и са одобрењем Доброслава, који узима за закониту жену Марушу кћер пок. Симка сина Милка из Новог Брда (*dans sibi Lepoe in sui legitiman uxorem et sponsam Marussam filiam quondam Simici Milce de Nova berda*). Донијела му је у мираз: велику кућу у Котору, у предјелу цркве св. Јакова и Филипа, између куће Георгија Гимова (Гиманои), куће Далка Кодимовића (Подгоричанина) и улице (III: 389).

10. — Брајко Богојевић (*Braicho Bogoyevich aurifex*) јавља се само двапут, 1398. и 1419. Имао је виноград и земљу у Могорицу, испод имања цркве св. Трипуна. Трговао је воском с Дубровчанима.

Тодор Банчела из Дубровника, Брајко Богојевић златар (*Braicho Bogoyevich aurifex*) и Ђураш Радослаљић из Дубровника, који се налази у Котору, примили су, 7. јула 1398, од Радослава и Новака Пулковића, браће, дубровачких грађана, 1770 фунти воска (*in cera*), рачунајући 100 фунти по 23 перпера которска (II: 557).

Фра Антон (*de Botonto*), которски бискуп, и свештеници каптола, презвитер Лука син Ратиславе, архиђакон, презвитер

¹² Р. Ковијанић, *Которски златар Милко из Новог Брда*, Бока, зборник радова из науке, културе и умјетности, I (1969), Херцег-Нови.

Никола Јунијев Мекса, архипрезвитер, презвитер Никола Клисан, презвитер Михаило Бакса, презвитер Иван Палма, презвитер Јуније Гимов Гиманои и презвитер Никола Трифуна Маркова Драго, каноници катедрале, дали су у закуп, 29. јуна 1419, Калођурђу и његовом сину Степку, једну земљу поменути цркве у предјелу Могориша, изна двонограда и земље мајстора Брајка златара (*positam in contrata Magarisii super vineam et tedram magistri Braici aurificis*). Та земља била је раније Јулијана Мартолова Леће. Помеђаши су били: Калођурђе и Степко и Марин Кластац, раније Јаков Косомор (III: 243).

11. — Метко Радованов (*Meticus Radovani aurifex*) јавља се први пут 1419. Нема података о његовој радионици, али има о његовој имовини. Имао је винограде на Мулу, Прчању и у Столиву, земљу и дио дубраве испод Ластве и виноград у Букилдолу, у предјелу Котора.

Никша Јунија Лукина Болица заложео је за 20 перпера дуга, 1. маја 1419, Метку (Медоју) златару (*Metico aurifici*), становнику града Котора, своју земљу у Трнку (*Trnchio*), која није ничим задужена. — Никша и Михна, синови Трипуна Анђелова Сцити, заложили су, 13. новембра 1419, Метку Радованову златару (*Metico filio Radovani, aurifici*) један дио своје дубраве и земаља које имају испод Ластве (*partem ipsorum unius dubrave et terrarum qua habent sub Lastva*), од јавног пута до великог потока (*ad potosum magnum*). На 40 перпера њиховог дуга не плаћа се камата, нити браћа Сцити примају плод са земље, све док подмире дуг. — Послије годину и по дана, 1. маја 1421, Михна Сити (*Sciti*) продао је златару Метку исту земљу и четврти дио дубраве за 35 перпера (III: 213, 315, 477).

Дабое Шафрановић (*Sapranovich*) и његова жена Добрица заложили су, 23. децембра 1419, Метку златару, сину Радована. . . комад земље на Мулу, испод винограда поменутог Метка и земље Даба и Добрице. . . почевши испод једног дрвета. Тај комад земље заложен је за 35 перпера дуга. — Послије неколико мјесеци, 3. маја 1420, Дабое и Добрица издали су златару Метку признаницу за позајмљених 18 перпера, да га подмире о Аранђеловудне (III: 343, 385).

Пјерко Матков Мажилиже (*Maxilixe*) из Котора даровао је, 30. децембра 1419, Метку Радованову златару, свој виноград у Столиву, изнад винограда Јакова Косомора, са источне стране, између имања Драга Лукина Драга и потока, испод земље Радеље Садолице. — Никша Лукин Болица „дао је и даровао“, 2. фебруара 1420, златару Метку. . . ? (III: 345, 370).

Павле Бућов Бућа и Марин Друшков задужили су се, 23. новембра 1420, код Метка Радованова златара 30 перпера которских, да га подмире за двије године. — Тодор, ванбрачни син Михаила Владова, дао је, 7. маја 1421, Метку Радованову златару, грађанину и становнику Котора, 23. квадраћола вино-

града и земље на Прчању (in Perçagna), који су били пок. Груба Пиме (III: 464, 478).

Поменути Пјерко Матејев „Мажилежа“ (Machilexa) продао је, 6. августа 1421, за 74 перпера, Симону Брајанову земљу и виноград у Букилдолу, у предјелу Котора (in loco dicto Buchildol). Земља се налазила између винограда Метка златара, винограда Мароја Наловића и јавног пута (III: 507).

12. — Марин Бубан (Marinus Buban aurifex) јавља се 1419—20, заједно са сином Урбаном. Имао је виноград у Прлеку (Плеку?), поред земље бродоградитеља Палина (Павла) Кранчевића. Нема података о његовој радионици и занатском раду.

Урбан Марина Бобана, златара (Urban filius Marini Bubani aurificis) уступио је, 20. децембра 1419, Луки Паутинову (Luxe filio Pautini) сва своја права која има по признаници Мароја, ванбрачног сина архипрезвитера Петра Леће на дуг од 43 перпера. — Марин Бубан и његов син Урбан (Marinco Buban et Urban filius eius), грађани Котора, остали су дужни, 23. децембра 1419, Матеју Бизанти 89 перпера которских (III, 341, 342).

Урбан Марина Бобана опуномоћио је, 15. септембра 1421, Пирка (Петра) Остојина Бубића да наплати његова новчана потраживања. — Послије мјесец дана (22. септембра), Пјерко Остојин Бубић и Урбан Марина Бубана, златара, примили су од Драга Лукина Драга, которског властелина, 1000 перпера которских да уложе у трговину на добит; од тога Драгу трећина „добити или губитка“, а два дијела Пјерку и Урбану. — Истога дана, Урбан Маринов изјавио је пред судијом и нотаром: да је од Пјерка Остојина Бубића узео 8 перпера да уложи у трговину на добит за годину дана, од које Пјерку двије, а Урбану једна трећина (III: 54, 518, 519).

Милат Георгевић и Палин Кранчевић, бродоградитељ (Palinus Crancevich calafatus) даривали су, 14. октобра 1421, свештенику Драгошу, сину поменутог Палина, једну земљу у Плеку, која се граничи с виноградом Марина Бубана, златара, а с горње стране са земљом Луке Нала Маројева Гиноти. Драгош је плаћао десетину цркви св. Ђорђа у Заливу (III: 529).

13. — Стојко Братославов (Stoicus aurifex quondam Bratoslavi de Catharo) јавља се 1420. Са женом Ратком имао је дрвену кућу у близини цркве св. Луке, поред куће Николе обућара. Можда је имао још коју кућу и винограде, наслијеђене, купљене или миразне.

Стојко златар, пок. Братослава, са одобрењем жене му Ратке, заложиио је, 8. јануара 1420, Паули дадиљи у породици Паладина Бућа Павлова Буће, а кћерки. . (неиспуњено), своју дрвену кућу у предјелу цркве св. Луке (domum meam ligniniam positam in Catharo in contrata sancti Luce), поред куће Николе обућара. Кућа је заложена за 10(?) перпера дуга (II: 350).

14. — Богић Савов Ричинић (*Boghichius quondam Sabi Ricinich aurifex*) помиње се само на два мјеста (1420—21), и то у вези са два ученика који ступају у његову радионицу да уче занат, један за 7, други за 8 година. Значи, Ричинић је био познат мајстор, а његова радионица развијена у занатском пословању.

Гојак Богославов (*Goiacus filius quondam Boghoslavi*), становник Котора, у присуству и са одобрењем своје мајке, обавезао се, 12. маја 1420, да стоји 7 година код Богића пок. Сава Ричинића, златара (*cum Boghichio aurifice quondam Sabi Ricinich*), да га служи и слуша поштено и без преваре. Богић се обавезао да Гојака храни и одијева, и да га научи златарском занату, а кад истекне уговорени рок да му да (главни?) алат поменутог заната, према обичају других златара (*dictus Boghichius dicto Goicho promisit et se obligavit dare victum et vestitum et ipsum docere artem aurificie et in fine annorum VII promisit sibi dare partem ferramentorum artis predictae, secundum consuetudinem aliorum aurificum*), који давају својим ученицима кад истекне уговорено вријеме (III: 386).

Радоје Ивановић (*Radoe Ivanović*) из Котора ступио је на занат, 1. октобра 1421, кад је већ Млетачка Република завладала Котором. Његов отац Петар намјестио га је, по његовом пристанку, код Богића Савина Ричинића, златара (*deditet locavit filium suum Radoe ibidem presentem et contentantem cum Boghichio quondam Sabi Ricinich aurifice*) да стоји 9 наредних година и учи златарски занат (*ad artem aurificie*) код Богића, „да обавља све послове које му Богић нареди, вјерно и без преваре, да не направи никакав дуг, штету или крађу“. Мајстор се обавезао да Радоја храни, одијева, обува и даје му што је потребно, и да га учи златарском занату, а по истеку уговореног рока да алат дотичног заната (*et docere ipsum arte aurificie et in fine termini promisit sibi dare ferramenta dicte artis*), према обичају. Уговор су овјерили Матеј Бизанти, судија, и Лука Драгов Драго, аудитор (III: 523).

15. — Алегрет Другонић Дубровчанин (*Alegretto Drugonich aurificus de Ragusio*) помиње се само у документу о женидби (1419). Оженио се Которанком. Не може се знати да ли је радио у Котору.

Никола Јунијев Санте из Котора склопио је брачно-миразни уговор, 4. јуна 1419, са Алегретом (Веселином) Другонићем, златаром из Дубровника, дајући му своју кћер Налу (Наталију) за жену, а у мираз 300 перпера, за које важе прописи Которског статута о миразној имовини (III: 228).

Ристо Ковијанић